

YAŞLILIK KURAMLARI

Yaşlılık Kuramları

- Yaşamdan Çekilme/Kopma Kuramı
- Aktivite Kuramı
- Rol Bırakma Kuramı
- Sosyal-Çevresel Kuram
- Süreklilik Kuramı
- Değiş-Tokuş Kuramı başlıkları altında incelenebilir

Yaşamdan Çekilme/Kopma Kuramı

- *Yaşamdan kopma/çekilme kuramına göre; yaşlılık bireyin fiziksel, psikolojik ve toplumsal açıdan dünyadan adım adım çekilme sürecidir.*
- *Uyum sağlayan yaşlılar, bu izolasyonu kolaylıkla karşılayarak huzurlu ve mutlu bir yaşam sürdürmeyi kabul ederler.*
- *Psikolojik açıdan çekilme süreci ise, yaşlanan bireyin geniş bir çevreye dönük olan dikkatinin giderek kendi duygu ve düşüncelerine odaklanarak iç dünyasına yönelmesidir.*

- *Toplumsal düzeydeki geri çekilme, gerçekte sadece yaşlanan bireyin uzaklaşması değil, ilişki içinde olduğu diğer bireylerin de yaşlıdan uzaklaşması anlamına gelir.*
- İlerleyen yaşına rağmen çeşitli toplumsal örgütlenmelerin içinde gönüllü çabalar gösteren politikacı, aydın, sanatçı, yazar olup ölünceye kadar başarılı ilişkiler sürdüren, yani çekilmeyen çok sayıda yaşlı vardır.

Aktivite Kuramı

- Aktivite kuramına göre; biyoloji ve sağlık ile ilgili değişimler dışında, yaşlıların psikolojik ve sosyal ihtiyaçları orta yaşlı bireylerle aynıdır
- *Aktivite kuramı, çekilme kuramında iddia edilen toplumdaki uzaklaşmanın yaşlıların doğal ihtiyacı olduğu fikrine karşı çıkar. Yaşlıların "bizden geçti" sözü sıklıkla duyulur. Ancak yaşlıların hareketli ya da uzun süreye yayılan aktivitelere dayanamayacaklarını söylerken, gerçekte yaşlıların bu tür etkinliklerden uzak kalmayı isteyip istemediklerini bilmek gerekmektedir.*

Rol Bırakma Kuramı

- Rol bırakma kuramına göre, yetişkin kimliği ve meslek statüsünün kaybedilmesi, yaşlıların toplumsal olanaklarını önemli ölçüde kısıtlamaktadır
- *"Rol bırakma kuramı", yaşlılıkta görülen kayıplara odaklanmaktadır. Bu kuramın yaşlılıktaki kayıpları çok abarttığı söylenebilir. Yaşlıların bazı rollerini kaybetmelerine karşılık, bazı sorumluluklarından kurtulmalarının kendilerini daha bağımsız ve özgür hissetmelerini sağladığı görülmektedir. Bu kuramın daha çok erkek egemen kültürel ve toplumsal yapılara özgü olduğu, ağırlıklı olarak erkeğin yaşlanmasına ilişkin bulgular üzerinden üretildiği, kadınların yaşlanmasını açıklama gücünün olmadığı iddia edilmektedir*

Sürekli Kuramı

- Sürekli kuramı, bir anlamda, gelişimsel görevlerin sürdürülmesi ile ilişkilidir. Buna bağlı olarak, bireyin yetişkinlik döneminde yaşam mücadelesini sürdürmesinde etkili olan kişilik özelliklerini yaşlılığında da sürdürmesinin beklenmesi anlamına gelir.
- *Sürekli kuramına yöneltilen en önemli eleştiri, yetişkinlik dönemindeki bazı özelliklerin yaşlılıkta sürdürülmesinin her zaman mümkün olamayacağını açıklayamamasıdır. Çünkü birey emekli olduğunda mesleki ilişkilerini ve bu ilişkilere bağlı olarak sürdürdüğü yaşam biçimini yaşlılığında da sürdürmek isterse çeşitli güçlüklerle karşılaşır. Örneğin, güç edindiren bazı meslekler, emeklilik döneminde bireyin alışkanlığa dönüşen otoriter davranışlarını sürdürmek istemesi ile hayal kırıklıklarını yaşamalarına neden olabilir. Bozulan sağlık, azalan gelir ve değişen sosyal çevre, yaşlılıkta yeni bir yaşam biçiminin benimsenmesini gerektirir*

Sosyo-Çevresel Kuram

- *Bu kuram "aktivite kuramı"nı tamamlayıcı bir yaklaşımı içerir. Gubrium (1972), sosyal çevresel kuramın bazı kavramları genişlettiğini ileri sürmektedir. Özellikle "aktivite kaynakları" ve "aktivite normları" kavramlarını bu kuram güçlendirmektedir. Çevrenin anlamı "çekilme" ya da "aktivite" kuramındaki gibi dar değildir. Yaşlının herhangi bir özel davranışı açısından çevrenin toplumsal içeriği sınırlanmamıştır.*

Değiş-Tokuş Kuramı

- “Değiş-Tokuş” kuramına göre, modernleşme arttıkça yaşlının toplumsal statüsünün değeri azalmaktadır
- *Kurama yönelik en açık eleştiri, içerdiği yaklaşımın evrensel olmadığıdır ve bireysel farklılıkların dikkate alınmamasıdır.*
- *Yaşlılıkta bireyin sosyal yönden aktif olmasını sağlayan sosyal ilişki ve hobileridir.*

- Yaşamı anlamlı kılmanın yollarından biri de “bir işe yarama” ve “bir işi başarma”da etkili olmaktır. Birey, yaptığı işten keyif almalıdır. Sosyal refah için yaşlı bireylerin sosyal ilişkilerini henüz yaşlılık dönemine gelmeden önce düzenlemesi gerekir. Bireylerin her zaman bir başkasının sohbetine, iletişimine ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç, yaşlılık döneminde giderek artmaktadır.
- *Aile içi ilişkiler ne kadar çatışmalı olursa olsun, aile yine de insanın en güvendiği ortamlardan biridir. Ancak yaşlılıkta aile ilişkilerinden daha çok arkadaş grupları önem kazanmaktadır. Çünkü ileri yaşlarda aile üyeleri ile her zaman birlikte olunmayabilir. Bu durumda daha ziyade arkadaşlık ve komşuluk ilişkileri önemlidir.*

“Yaşlı ayrımcılığı” (ageism);

- bir yaş grubunun lehinde ya da aleyhinde olarak, bir bireye genellikle sadece yaşı nedeniyle gösterilen farklı tavır, önyargı, hareket, eylem ve kurumsal düzenlemeler olarak tanımlanabilir.
- *Yaşlılık Enstitüsü Başkanı Robert Butler, yaşlı insanlara yönelik önyargı ve ayrımcılığı tanımlamak amacıyla kullanmıştır. “Yaşlı hastadır, cinsiyetsizdir, çirkindir, güçsüzdür ve zihinsel olarak yetersizdir.” türünden önyargılar ve tutumlarla birçok alanda karşılaşılmaktadır. Bunlar sağlık bakım kurumlarında, işyerlerinde, sosyal yaşamda sıklıkla görülmektedir.*